

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

“XORAZMSHOHLAR DAVLATI UNING RIVOJLANISH DAVRI VA ISTIQBOLLI YO’LLARI HAQIDA”

Xolmirzayev Xasanboy

Andijon davlat universiteti tarix yo'nalishi 3-bosqich 303- guruh Talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Xorazmshohlar davlati uning rivojlanish davri va istiqbolli yo'llari va hayot tarzi haqida batafsil to'xtalamiz. Xorazmshohlar davlati - qadimgi davrdan 13-asr o'rtalariga qadar Xorazm hududida hukmronlik qilgan sulolalar (siyovushiylar, afrig'iylar, ma'muniylar, oltintoshlar, anushteginiylar).

Kalit so'zlar: Arxeologik, hukmron, sulola, qabila, saltanat, urug', hokimlik, saaroy, markaziy.

Kirish:

Xorazm davlati qadimdan sun'iy sug'orishga asoslangan dehqonchilik, chorvachilik, xunarmandchilik rivojlangan xududlardan biri bo'lgan. Qadimgi davrlarda bu xududning rivojlanishining asosiy omillardan biri buyuk ipak yo'lining bu xududdan o'tganligi edi. Xorazmshohlar davlati davrida -yirik siyosiy birlashmaning vujudga kelishi bilan davlatning siyosiy mavqei oshdi. Bu esa o'z navbatida hunarmandchilikning, savdoning rivojlanishiga, shaharlarning yuksalishiga zamin yaratdi. Ulkan mintaqada siyosiy yaxlitlik va barqarorlikka erishilishi natijasid ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishida ham ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Arxeologik izlanishlar, yozma manbalar guvohligiga ko'ra sun'iy sug'orishga katta e'tibor berilib, vohalar imkonidan iloji boricha keng foydalanishga harakat qilingan. Natijada dehqonchilikniig rivojlanishida uzilish bo'lmagan. Turli hil qishloq ho'jalik mahsulotlari yetishtirilgan. Ulardan yuqori hosil olingan. Shaharlarda hayot qaynab, savdo-sotiq, hunarmandchilik rivojlangan. Mamlakatda ishlab chiqarilgan turli xildagi gazlamalar, zargarlik buyumlari, kiyim-kechaklar, gilam, poyondozi, teri, jun, yog'moy, sovun, qurol-aslaha, egar-jabdug'lar, ho'l meva, quruq meva, ipakliklar, javohirlar va boshqa ko'plab mahsulotlar ham ichki bozorda, ham tashqi bozorda xaridorgir edi. Albatta, bunda tegishli davlat idoralarning hissasi ham katta bo'lgan. Chunonchi, doim bo'lganidek muxtasiblar bozorlardagi narx-navo, mahsulotlarning sifati, toshu tarozuning

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ahvolidan xabardor bo‘lishni to‘xtatmaganlar. Karvon yo‘llarida to‘xtash joylari, suv omborlari, havzalari qurilgan yo borlari ta‘mirlangan, katta karvonlarni qo‘riqlab borishga hatto sultonning shaxsiy pahlavonlari ham jalb etilgan.

Xorazmshoxlar davlati markazi -Gurganj yirik savdo va madaniy markazga aylangan. Shuningdek, Xazarasp, Kat, Xushmusan, Darg‘on, Savag‘on, Mang‘ishloq, Nuzkat kabi shaxarlari obod shaxarlar qatoriga kirgan. Xorazmshohlar davlatida raiyat, ya‘ni oddiy aholining ijtimoiy turmush tarzi yashi bo‘lishi uchun hukmdorlar alohida ahamiyat berganlar. Jumladan, Xorazmshoh Takash o‘z farmonlaridan birida raiyatga nisbatan adolatli bo‘lishga, dehqonlarning manfaatini himoyaga qilishga, soliqlarni olish jarayonida qonunlarga to‘liq rioya etishga amr qilgan. Jaloliddin Xorazmshoh ham urush natijasida qiyin ahvolga tushib qolgan aholini soliqlardan ozod etgan.

Xorazmshohlar davrida dehqonlarning turmush tarzi ancha yuqori bo‘lgan. Xukmdorlar va iqto egalari ham dehqonchilikdan yuqori hosil olish uchun dehqonchilikka ko‘p mablag‘ sarflab, qishloqning iqtisodiyotiin qo‘tarishga harakat qilganlar. Takashning munshiysi -shaxsiy kotibi Muxammad Bag‘dodiy At-tasviri ila-t-tarassul (Muxim nomalar bitish yo‘l-yo‘riqlari) asarida o‘sha davrdagi axvolni yozib qoldirgan.

Bu davrdagi voqea-hodisalarni o‘z ko‘zi bilan ko‘rgan va to‘g‘ri xolis xulosalar chiqarishi mumkin bo‘lgan inson Shahobiddin An-Nasaviy Sulton Muhammadning hukmronligini yuksak baholab shunday deydi: «Uning amalga oshirgan ishlari nihoyatda ulug‘ edi, otasi unga Xuroson va Xorazm hukmdorligini meros qoldirdi, u bunga Iroq va Mozandarinni ham birlashtirdi. Shu bilan birga, qo‘l ostiga Kirmon, Kesh, Seyiston, G‘ur, O‘azni, Bomiyon mamlakatlarini, Hindistonning vodiylariga qadar maskanlarni qo‘shib oldi. Bu ishlarning hammasini qilichlar qindan chiqarilmasdan, hatto qinlar yelkalarga osilmasdan amalga oshirildi, bu mamlakatlarni ortiqcha kuchsiz, kurashsiz, zo‘ravonlik va vayronagarchiliksiz, faqat tahdid va qo‘rqitish bilan bosib oldi. U o‘z qo‘l ostiga to‘rt yuzga yaqin shaharlarni birlashtirdi. Boshqa birov bo‘lganda bu darajada muvaffaqiyatga erishishi qiyin kechardi, u esa bir og‘iz so‘z bilan qo‘l ostiga shuncha miqdordagi mulkni to‘pladi». Anushteginlar davrida madrasalar barpo etish, kutubxonalar ochish, ularni kitoblar bilan to‘ldirish, iste‘dod egalarining boshini silash, asrab-avaylash odati saqlanibgina qolmay, yanada rivoj topdi. Ziyo maskani bo‘lmish kutubxonalar faoliyatiga katta e‘tibor berilgan. Masalan, Buxoro viloyatidagi shaharlardan birida

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

fuqarolar, ya'ni umumiy kutubxona mavjud bo'lib, unda saqlanadigan qo'lyozma asarlar g'oyatda noyob hisoblangan. Xuddi shunday kutubxonalar o'lkaning boshqa yerlarida ham, masalan, Xorazmda bo'lgani ma'lum. Madrasalarga kelsak, manbalarda yozilishicha, bunday bilim maskanlari saltanat markazi Xorazmdan tashqari Nishopur, Isfahon va boshqa shaharlarda ham qad ko'targan. Ularda o'qish jarayoniga juda katta mas'uliyat bilan qaralganini shundan ham bilib olsa bo'ladi, Madrasa rahbari va mudarrislar oliy hukmdor yo uning joylardagi noibining maxsus buyrug'i bilan tayinlanganlar. Chunki har qanday jamiyat, u qanchalik turli imkoniyatlarga ega bo'lmasin, agar shu imkoniyatlarni yuzaga chiqarishga qodir mutaxassislar bo'lmas ekan, ular og'izda qolaveradi. Mutaxassislar esa tarbiyalanadi, parvarish etiladi. Xorazmshohlardan Otsiz, Takashlarning shu ma'nodagi buyruqlarini tahlil qilarkanmiz, ular mazkur haqiqatni juda to'g'ri anglaganliklari namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham ular ta'lim va tarbiya, fan sohasiga mutasaddilarning ilmi, iymonli, hurmatli, halol bo'lishlariga katta e'tibor bilan qaraganlar. Mazkur siyosat o'z mevasini ham bergan. Bahoviddin Marvaziy, Abu Ali Hasan Buxoriy, Zahiriddin G'aznaviy, Ismoil Jurjoni, Faxriddin Roziy, Maxmud Zamahshariy, Abulfath Xorazmiy, Abulqodir Jurjoni, Sirojiddin Xorazmiy, Rashididdin Votvot, Sayfi Isfarangiy, Ziyo Xo'jandiy, Najmiddin Kubro, Majididdin Xorazmiy kabi o'nlab matematiklar, yulduzshunoslar, tabiblar, tarixchilar, shoirlar, faylasuflar, adiblar, tilshunoslar, mutassavvuf olimlar shular jumlasidandir. Albatga, biz va hamkasblarimiz mazkur ro'yxatni yanada davom ettirib, ularning har biri haqida ko'plab qog'oz qoralashimiz mumkin. Ammo bu alohida tadqiqot uchun mavzu bo'lgani sababli quyida ularning ba'zi birlarining e'tiborga molik jihatlariga diqqatni jalb etmoqchimiz. Qutbiddin Muhammad va Otsiz zamonlarida mashhur tibbiyot olimi Sayyid Ismoil Jurjoni faoliyat ko'rsatib, bir qator qimmatli asarlar yaratgan. Ular orasida Qutbiddin Muhammadga bag'ishlangan «Zahirayi Xorazmshohiy» asari alohida o'rin egallaydi. Bu asarning qimmatli shu qadar bo'lganki, Jolinus (Galen), Muhammad Zakariyo, Ibn Sino, Abu Sahl Masihiy asarlari bilan bir qatorda tibbiyot sohasidagi eng muhim asar va manbalardan biri sifatida qabul qilingan. O'n ikki jilddan iborat bu asar tibbiyotning barcha yo'nalishlari, tashrih, oddiy va murakkab dorilar haqidagi tadqiqotlarni o'z ichiga olgan. U arab va turk tillariga tarjima qilingan. Ismoil Jurjonieng eng katta xizmatlaridan biri shundaki, u Ibn Sinodan keyin tibbiyot sohasidagi barcha yo'nalishlarni yangi tadqiqotlar asosida qaytadan bayon qilib chiqqan. Olim

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

faoliyatining biz uchun qadrli tomonlaridan yana biri shundaki, Ibn Sino yurtimizdan «bir chiqib» qolgan yagona buyuk tibbiyot olimi emas, balki bu soha undan keyin ham bizda yuksak darajada taraqqiy qilib kelganligi ma'lum bo'ladi. Zero, o'tmishdagi olimu fozillarimiz ilmu tafakkurga doimo sodiqpik bilan xizmat qilib kelganlar. Ularning sodiqlik to'g'risidagi tushunchalari vatanga nisbatan ham yuksak darajada edi. Buni biz mashhur mutasavvuf olim va shoir Najmiddin Kubro misolida ham yaqqol ko'rishimiz mumkin.

Ulkan hududda markazlashgan davlatning tashkil topganligi turli xalqlar o'rtasidagi savdo-sotiq va madaniy aloqalarni nihoyatda rivojlanishiga olib keldi, o'zaro urushlarga chek qo'yilib, xalqning tinchligi ta'minlandi. Mirzo Ulug'bek bu holatni shunday ifodalaydi: «Mo'tabar tarixlarda bitilmish va zikr etilmishkim, Sulton Muhammad Xorazmshoh zamonida Eron va Turon davlati bag'oyat osoyishtalikda va solim edi. Chunonchi, agar ko'zi ojiz kampir qizil oltin to'la tashtni boshiga qo'yib Mashriqdan Mag'ribga jo'naydigan bo'lsa, biror jonzot unga daxl qilmagan. Shoh shu darajada kuchaydiki, mamlakatda birorta ham o'g'ri qolmadi».

Mo'g'ullar bosqini arafasida Xorazmda bo'lgan arab sayyohi va geografi Ibn Yoqut ham Xorazmning yuksak darajada taraqqiy etgan o'lka ekanligini qayd qilib o'tgan edi.

G'arb, xususan, rus tarixchilari Sulton Alouddin Muhammad hukmronligi davrini o'ziga xos «Renessans» davri, ya'ni «Xorazm Uyg'onish» davri deb ataganliklarini hisobga olsak, uning naqadar buyuk hukmdor bo'lganligini ko'ramiz.

Sulton Alouddin Muhammadning yuksak madaniyatli va ma'rifatli shaxs bo'lganligi shubhasizdir. U yoshligidanoq saljuqiylar davlati poytaxti Marvda, shuningdek, o'sha davrda SHarqning eng go'zal va katta shahari hisoblangan xorazmshohlar poytaxti Gurganjda zamonasining buyuk allomalaridan yetarli bilim olgan.

Xorazmshohlar davri fan va madaniyat yuksalgan, chunki Xorazm an'anaviy ravishda fan va madaniyat beshigi bo'lib kelgan. Shuningdek, Xorazmshohlar davrida iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiy etgan va davlat arboblari ham ilm-ma'rifatli bo'lgan. Xorazmshohlar zamonida ayni shu ikki omil o'zaro uyg'unlashgan edi. Xorazmshohlarning barchasi chuqur bilim egasi edilar. Ular ham dunyoviy, ham diniy bilimlarni egallaganlar. Masalan, Otsiz qasidalar, ruboiylar yozgan, ko'plab nazm namunalarini yoddan aytib bera olgan, san'at va ilmga katta ixlos bilan qaragan. Ruboiylaridan birida u shunday deydi: «Dunyo beliga urilgan tamg'a mening farmonimdir, falak qulog'idagi halqa mening paymonimdir. Bugun shunday

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

saltanatni qo'lda tutsamda, do'st rizoligiga erishish mening iymonimdir». Takash, El- Arslon, Sulton Muhammad va xorazmshohlarning boshqa namoyandalari ham keng bilimli, she'r va san'atni qadrllovchi bo'lganlar, nazmda ijod qilganlar. Takash esa ayniqsa ud chalishni o'rniga qo'ygan.

Ulug' qobiliyatli sarkarda, mohir diplomat va ma'rifatparvar hukmdor bo'lmaganida, Sulton Alouddin Muhammad bu qadar yuksaklikka ko'tarilmagan, o'zi esa, buyuk hukmdorga, Markaziy Osiyo, jumladan Xorazm va Movarounnahr yuksak fan va madaniyat markaziga aylanmagan bo'lardi. Bularning barchasi Sulton Alouddin Muhammadning adolatli hukmdor hamda fan va madaniyat homiysi bo'lganligidan dalolat beradi. Uning vaziri Shahobiddin Xivaqiy o'z davrining eng bilimli, ma'rifatli davlat arboblardan bo'lgan. Islom dini qonunlarini mukammal bilgan. Davlat boshqaruvining barcha masalalarida o'ziga xos mustaqil fikrga ega bo'lib, doim adolat yuzasidan ish ko'rgan. An-Nasaviyning yozishicha, Xorazmshoh Sulton Muhammad barcha ishlarda dono vaziri Shaxobiddin Xivaqiy bilan maslahatlashgan va uning fikrlariga quloq solgan.

Mo'g'ullar hujumi jarayonidagi voqealar bu ulkan saltanatning siyosiy asoslari ancha bo'sh ekanligini ko'rsatdi. Mamlakatdagi turli siyosiy kuchlar o'rtasidagi hokimiyat uchun kurash, xalq millat uchun og'ir kunlarda dushmanga qarshi yakdil bo'lib birlasha olmaslik, aksincha, o'zaro nizo, fisqu-fasodlarning yanada kuchayishi, oxir-oqibat saltanatni halokatga olib keldi. Zamondoshlarini va keyingi avlod vakillarini hayron qoldirib, juda qisqa muddatda (uch yil davomida) mag'lub bo'lgan bu ulkan saltanatning va uning hukmdori Xorazmshoh Sulton Muhammadning achchiq taqdiri hozirgi avlod uchun achchiq saboq bo'lmog'i lozim. Zero, tarix saboq olish uchun manbadir. Amudaryoning quyi oqimida joylashgan bo'lsa ham, rivojlangan davrlarida, ayniqsa, 13-asr boshlarida shimolda Kaspiy dengizining shimoliy sohillari, janubda Hindukush tog'lari, sharqda Qashqargacha yetgan. Arxeologik ma'lumotlar Ko'zaliqir, Kuyqirilgan qal'a, Tuprochal'a, Kat qal'alarini poytaxt shahar bo'lgan deb taxmin qilishga imkon beradi. Yozma manbalar Kat qal'asini afrig'iylar sulolasi vakillarining so'nggi qarorgohi bo'lganligini tasdiqlasa, Gurganj (Ko'hna Urganch) sh. ma'muniylar, oltintoshlar va anushteginiylar sulolasining poytaxti bo'lgan. Kalit so'zlar. Xorazmshohlar davlati, Jaloliddin Manguberdi, siyosati, Anushtegin, Xorazmshoh, Takash, Malikshoh I, Qutbiddin Muhammad, Ma'mun akademiyasi xalifalar, ulamolar. Xorazmshohlar sulolasining asoschisi Anushtagin yoshligida tarixiy

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

manbalarga ko'ra Garjistonda yashagan turk quli edi. Tarixchilar Rashiddin va hofizi Abru uning o'g'uz turklarning Bekdili urug'idan deb yozadi. Anushtagin yoshligida isfahsolor Izziddin Onar Bilgitagin sotib oladi va u saljuq sulton Malikshoh I (1072-1092)ning saroy a'yonlardan biri, sulton hovuzlari va hammomlari ashyolarining xazinachisi- tashtadorlik mansabida edi. Ko'p o'tmay Anushtagin sultonning yaqin kishisiga aylanadi va u Xorazm mutassarif(sarfllovchi)I mansabiga tayinlanib, unga Xorazm shixnasi(raisi,qal'a boshlog'i)unvonini beradi.*
1 + Lekin u Xorazmda hokimiyat ishlariga aralasha olmas edi.Sulton Bayquyruq(1094- 1104)zamonida saljuqiy saltanatining sharqiy viloyatlari Xuroson amiri Dodbek Xabashiy ibn Oltintosh qo'l ostida bo'lgan va u Saljuqiylarning o'zaro nizolaridan foydalanib, 1097-yilda saljuqiylardan ajralib chiqib mustaqil bo'ladi.Xuddi shu yili Anushtagin vafot etadi.Xuroson hukmdori Dodhohbek Xabashiy mansabidan chetlashtirilgan ibn quchqor o'rniga Anushtagin o'g'li Qutbiddin Muhammadni Xorazm volisi qilib tayinlaydi.Anushtagin Xorazmshohlar sulolasining tarixi aslida mana shu Xorazmshoh Qutbiddin Muhammaddan boshlanadi.Milodiy 1100-yilda saljuq sultoni Barqirug' va ukasi Sanjar Xuroson amiri Dodbek Xabashiy isyonini bostirdiva xurosonni qo'lga kiritgach, Qutbiddin Muhammadni Xorazm hokimligi mansabiga tayinlaydi.Qutbiddin Muhammad otasi Anushtagin davrida Xuroson poytaxti Marvda yaxshi ma'rifat olgan, adab va din ilmlarini o'rgangan edi.Qutbiddin Muhammad Xorazmda o'z mavqeyini mustahkamlash uchun kuch-g'ayrat sarfladi.Xorazmshoh Qutbiddin Muhammad 30 yil davomida Xorazmda hukmronlik surdi. U vafotigacha (1127) sulton Sanjarga sodiq fuqoroligini izhor etib, sulton hazinasiga xiroj,o'lponlarni o'z vaqtida to'lab turdi. U vafot etgach, uning o'g'li Otsiz taxtga o'tiradi va u ham otasiga o'xshab Marvda ta'lim olgan edi. U Xorazm aholisiga g'amxo'r, adolatli podsholik qildi.Bir manbada aytilishicha, fuqorolqr Xorazmshoh Otsizni yaxshi ko'rar , uning zamonida fuqorolar xavf-xatardan mutlaqo holi, tinchlik va osoyishtalikda,adolatli yashagan. 590 (1193) yil Xorazmshohlar davlatining asta-sekin yuksalish va kuchayishining davri bo'ldi.

Asosiy qism

Xorazmshohlar davlatida vazirlik lavozimi katta hurmatga ega bo'lib, o'rta asr manbalarining birida vazir haqida shunday ma'lumot beriladi (Z. Bunyodov bo'yicha): «eng yuksak mahkama – vazorat (vazirlik) bo'lib, barcha jamoat ishlari

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

hamda odamlar hayotining to'g'ri yo'ldan borishi u bilan aloqadordir, buning natijasida mamlakatning chiroyi va martabasi ortadi, davlatda tartib va qonunchilik o'rnatiladi... Vazir – idora qilish qonunlarini biladigan, davlat kelajagini biladigan, hayotiy tajribaga boy, yaxshi ishlarga undovchi, shon-shuhrat va yutuqlarga yetaklovchi, fuqarolar ahvolidan ro'yi-rost xabardor qilib turadigan, ko'rsatmalariga to'la ravishda ishonish mumkin bo'lgan kishi bo'lishi lozim...» Vazirlarga sadr, dastur, xojayi bo'zruk kabi unvonlar berilgan. Vazir lavozimidagi shaxs o'zining siyohdoni (dovot) va ma'lum xil movutdan o'ralgan sallasi (dastor) bilan ajralib turgan. Ular asosan arab-fors mansabdorlari muhitiga mansub kishilar bo'lib, arab hamda fors tili, ma'muriy ishdagi layoqati, saroy tartib-qoidalarini bilishi shart bo'gan. Xorazmshohlar davlatining vazirlari asosan Xorazm, Buxoro, Nishopur, Isfaxon, Balx, Hirotdan chiqqan arboblar bo'lgan. Xorazm davlatiga qarashli viloyatlarning ma'muriy boshqaruvida ham vazirlar bo'lgan. Ba'zan shaharlarga ham vazirlar tayinlangan bo'lib, ular o'sha madaniy va iqtisodiy markazning yagona hokimi ham edilar. Xorazmshohlar davlatida vazir lavozimi dastlab Sulton Otsiz hukumatida paydo bo'lgan. O'rta asrlar yozma manbalarida Xorazmshohlar davlat boshqaruvidagi ko'pgina mansab va lavozimlar haqida ma'lumotlar saqlanib qolgan. Ularning asosiylari quyidagilaridir: Musulmon olami Sharqida murakkab siyosiy vaziyatlarda davlatning mustahkamlanishiga ma'muriy boshqaruv va qo'shinni aniq tashkil qilish yo'li bilan erishilgan. Ko'p o'tmay bu davlat O'rta Osiyo va Eron davlatlari orasida eng qudratli davlatga aylandi. Xorazmshohlar davlatida markaziy davlat idorasining rahbari eng yuqori martabali mansabdor bo'lib, u vazir deb atalar edi. Vazir davlat rahbarining birinchi maslahatchisi bo'lib u faqatgina hukmdorga bo'ysunar esdi. U shoh nomidan tashqi aloqalar, boysundirilgan yerlarda munozaralarda shoh nomidan qatnashar shuningdek barcha davlat amaldorlari, beklar, harbiy boshliqlar ham bo'ysunar edi. Vazirlar sadr, dastur, xo'jayi buzruk nomli unvonlar berilgan. Vazir lavozimidagi kishi o'zining siyohdon (dovot) va ma'lum hil movutdan o'ralgan salla bilan ajralib turardi. Xorazmshohlar saltanatida vazir lavozimi dastlab sulton Otsiz hukumatida paydo bo'lgan. Ma'muriy jihatdan bu davlat viloyatlarga, viloyatlar esa, shahar va qishloqlarga ajratilib boshqarilgan. Ular davrida Xorazmda davlat boshkaruvining ancha takomillashgan tizimi vujudga keldi. Xorazmshoh davlatning oliy hukmdori, hokimi mutlaq hisoblangan. Gurganjda shoh saroyi qoshida markaziy boshqarma — devonxona tashkil etilib, uning tarkibida ziroat, savdotijorat, moliya, soliq ishlari,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

shahar va qishloqlarda osoyishtalikni saqlash, harbiy ishlar va boshqa davlat ahamiyatiga ega vazifalar bilan shug'ullanadigan mahkamalar bo'lgan. Saroyning eng yuqori lavozimlaridan biri vazirlik lavozimi bo'lib, u xo'jayibuzruk (bosh xo'ja) unvoniga ega bo'lgan. U devonxona ishlariga javob bergan, katta safar paytida podsho nomidan davlatni idora qilgan. Ma'muniylar davrida Xorazmshohlar davlatida ilmfan, madaniyat ravnaq topib, Xorazm Ma'mun akademiyasi tashkil qilindi. Unda xizmat kilgan buyuk qomusiy olimlar, allomalar o'zlarining ajoyib kashfiyotlari va asarlari bilan Xorazmshohlar davlatining mavqeini o'z davri va keyingi davrlar uchun yuksak darajaga ko'tardilar. Biroq bu madaniy yuksalish uzoq davom etmadi. 1017-y. da Xorazm Mahmud G'aznaviy tomonidan zabt etildi. Shu bilan ma'muniylar sulolasiga chek qo'yildi. Mahmud G'aznaviy o'z sarkardalaridan biri Oltintoshni xorazmshoh lavozimiga tayinlaydi. Oltintoshlar sulolasidan ham 3 ta xorazmshoh hukmronlik qilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tolstov S. P., Xorazm madaniyatini izlab, M., 1948;
2. G'ulomov Ya., Xorazmning sug'orish tarixi, T., 1959;
3. Abu Rayhon Beruniy, Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar, 1j., T., 1968;
4. Shahobiddin Muhammad anNasaviy, Sulton Jaloliddin Manguberdi hayoti tafsiloti, T., 1999;
5. Oydin Tonariy, Jaloliddin Xorazmshoh va uning davri, T., 1999;
6. Buniyodov 3., Anushtagin Xorazmshohlar davlati, T., 1998.R.
7. H.Murtazayeva , A.A. Odilov, A.A. Ermetov va boshqalarning O'zbekiston tarixi.Toshkent-2020 "donishmand ziyo" 235-bet.
8. Buniyodov Z Anushtegin Xorazmshohlar davlati (1097-1231) Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti 1998. 61-bet
9. Iso Jabborov Buyuk Xorazmshohlar davlati. "Sharq" nashriyoti Toshkent 1999. 140-bet

